

Inleiding TOT ZE KOUD IS - Elvis Peeters

Met hun gezamenlijke bundel “Tot ze koud is” nemen Luc C. Martens en Steven Van Der Heyden meteen heel wat hooi op hun vork. Blijkbaar schrikt het hen niet af. En dat is het minste wat we hopen van een dichter te mogen verwachten. Toen Steven mij over de bundel inlichtte en mij hem later ,00k ter lezing bezorgde, moest ik spontaan denken aan een van de grootste krachttoeren uit de geschiedenis van de moderne poëzie. Toen de bundel eerst verscheen, kon hij onder critici eerder, op een bescheiden onthaal rekenen. Niettemin werd hij al vlug een mijlpaal in de geschiedenis van de Engelse literatuur, en zou hij het aanzien van de poëzie grondig beïnvloeden zo niet veranderen. Tegenwoordig wordt de bundel beschouwd als het startpunt van .de Romantiek in de Engelse literatuur. Ik heb het over de bundel “Lyrical ballads” van William Wordsworth en Samuel Taylor Coleridge die verscheen in 1798.

Wordsworth en Coleridge waren toen jongemannen die samen hun eigen en nieuwe poëtica wilden tonen én bewijzen. Getuige ook de “advertisement” waarmee de bundel opent en het voorwoord dat Wordsworth toevoegde aan de tweede editie, dat hij nog uitbreide voor de derde editie. Een voorwoord dat later door critici werd beschouwd als een Manifest van de Romantiek.

Ondertussen kennen we het oeuvre, leven en werken van Wordsworth en Coleridge, ze zullen daar niets wezenlijks meer aan toe voegen. Hun tijdperk ligt achter de rug, het grootste deel van hun respectievelijke oeuvre echter staat als een huis.

Van Steven en Luc weet ik vrijwel niets. Luc ken ik van naam en enkele eerdere publicaties, Steven ontmoette ik tijdens een workshop waar hij zich een gedreven en overtuigd dichter toonde. Wel weet ik dat ze dus niet aan het begin staan van hun oeuvre,- niet de jongemannen zijn die menen een nieuw ijkpunt voor de poëzie, of een paradigmashift zoals dat in meer pretentieuze publicaties wordt genoemd, te moeten grondvesten. Ik lees hun bundel en ik merk dat ze de poëzie willen laten spreken binnen het idioom van wat ondertussen in ons taalgebied een verworvenheid is geworden.

Maar het opvallende is dat ze, zonder “advertisement” of voorwoord, een gezamenlijke bundel hebben gecomponeerd die heel consistent een thema vanuit verschillende invalshoeken belicht. Zit het romantische van deze bundel in het feit dat . het om de vrouw, de liefde, overspel, begeerte, lust, prostitutiebezoek, enz. gaat? Ongetwijfeld. Maar het is niet langer de romantiek uit dé Romantiek, de esthetische stroming van toentertijd. Het is de alledaagse, moderne, ietwat lapidaire romantiek

die ons ook Valentijn, Mistress Day en Temptation Islands en Tinder heeft opgeleverd. Een bundel die in de volle actualiteit staat van het zoeken naar veiligheid en . geborgenheid dat zich ook op de microschaal van het gezin en de liefdesrelatie in al zijn sterktes en zwaktes laat voelen. Het gaat zelfs nog verder,, tot op wat we misschien het nano-niveau kunnen noemen van .het .versplinterde ego. Zo staat heel in het begin van de bundel het motto:

" Ze vraagt zich af hoe vaak ze in spiegels bestaat, hoe weinig in wij "

Heel subtiel wordt de taal hier gemanipuleerd. Het motto luidt niet

" Ze vraagt zich af hoe vaak ze in spiegels bestaat, hoe weinig in ons ", er staat wel degelijk **"hoe weinig in wij"**.

Is dat geen echo van het “wij” waar in deze tijden van identiteit denken zo vaak naar gezocht wordt, zowel om ons te verenigen als om ons te verdelen? En er gebeurt nog iets in deze ogenschijnlijk eenvoudige zin, niet met de taal zelf, maar met de zeggingswijze van wat ons hier wordt voorgehouden.

Ze vraagt zich af hoe vaak ze in spiegels bestaat, dat is een vraag naar tijdstippen, naar herhaling in de tijd, maar tegelijkertijd wordt gesuggereerd dat het bestaan in die spiegels ligt, dus niet in het eigen geleefde zelf, maar in iets dat slechts de weerschijn kan zijn van het geleefde. Het bestaan wordt hier buiten het geleefde gelégd, in de schijn. Misschien wel de Platoonse werkelijkheid. En meteen daarop wordt de vraag gesteld hoe weinig in wij ze zich bevindt. Hoe vaak in spiegels, hoe weinig in wij. Vaak staat hier tegenover weinig, maar “vaak” .duidt op herhaling, tijd, “weinig” op hoeveelheid, volume. De zin had

veel eenvoudiger, eenduidiger geweest wanneer er stond: “Ze vraagt zich af hoe vaak ze in spiegels bestaat, hoe zelden in ons” of “Ze vraagt zich af hoe veel ze in spiegels bestaat, hoe weinig in ons”. Maar dat staat er dus niet.

Meteen wordt een mogelijke draagwijdte van de bundel aangegeven. Het gaat om bespiegelingen waarin een vrouw - dé vrouw? - centraal staat en in welke mate zij een schim is en/of een deel van onszelf, gezien als een wij, een gemeenschap. Daarmee hebben we een motto, en de bundel moet nog komen.

De bundel “Tot ze koud is” lijkt heel programmatisch opgebouwd. In vier reeksen van tien gedichten waarvan elke dichter een gehele reeks op zich neemt; en van twee reeksen ieder de helft.

De dichters laten er geen twijfel over bestaan, welke vrouw het is die deze bundel manipuleert. Het eerste gedicht draag meteen als titel “Mijn godin”. De reeks waarvan dit het eerste gedicht is en die de bundel opent luidt “Tot ze godin is”. Die eerste reeks lijkt de evocatie van een prille liefde uit te drukken. Ze begint met een rijpe man die de intense uren met zijn godin bezingt en eindigt met het ongeloof dat naast zo’n godin ook een vrouw als non kan bestaan. Daartussenin worden mooie momenten uit een liefdevol bestaan tussen man en vrouw beschreven” of gesuggereerd.

Alsof het bestaan met een godin te veel vergt van de man, heet de volgende reeks heel deemoedig - of is het misschien laf? - “Ik ben het die wegsliuip”. Een motto bij de reeks onthult al veel:

“in jou kan ik niet wonen, er zijn teveel nooduitgangen”

Let ook hier op het dubbelzinnige, het meerduidige. Iemand wil in iemand wonen, moesten er minder ontsnappingsmogelijkheden bestaan. Net omdat die ontsnappingsmogelijkheden zo ruim voor handen blijken, is het niet mogelijk er te wonen. Het is niet zo dat de ik opgesloten zou worden in de jou als in een cel, dat het hem onmogelijk maakt, maar het tegendeel. Schrikken de ontsnappingsmogelijkheden hem af of wijst hij ze af? Dat is het mooie, maar ook, moeilijke van taal, dat je er veel niet mee kunt zeggen, door het te zeggen.

Een tweede motto bij die reeks is een lapidaire mededeling die ook veelzeggend is:

“Dit zijn we geworden: twee mensen die hun best doen, een handdruk die een omhelzing had kunnen zijn”

Een reeks van gemiste kansen tussen twee mensen dus. Misschien wel om wat ons uit het eerste motto duidelijk werd.

In deze reeks wordt inderdaad meer ingegaan op het mogelijke en soms daadwerkelijke echech van de liefde, of breder, van de verhouding van een man met een vrouw. Met de man in de rol van degene die de rol lijkt te lossen.

“in deze kamer die niets van ons zal onthouden laten we onze lichamen achter als uitgetrapte schoenen”

merkt de dichter op, nadat hij reeds het volgende vaststelde;

“als verstekelingen in oude aarde graven we kille geuren op, willen we afdrukken bewaren tasten ons een weg richting vergeten”

Hoe wanhopig moet je zijn om je een weg te tasten richting vergeten, dus het vergeten actief opzoeken, terwijl je tezelfdertijd afdrukken wil bewaren? Let wel, afdrukken, geen indrukken, terwijl ze toch geuren opgraven. Alle zintuigen, ook het zesde, worden hier opzettelijk door elkaar gehaald. Misschien om de wanhoop, het tot niets leiden, te beklemtonen. Ze doen het trouwens niet openlijk, maar als “verstekelingen”. En aan het slot laten ze niet zichzelf, maar hun lichamen achter. Dan kan er als verstekeling alleen maar een dubieus ik resten. Ernstiger, fataler kan een echech niet worden, dunkt mij.

De volgende reeks heet dan ook niet voor niets “Wie zal ons bewaren”.

“in anderen zochten we naar beschutting ontwaken doen we op eigen kracht”

luidt het al snel, alsof het beschutting zoeken - en misschien niet vinden - in een droom gebeurt.

Maar “in dit leven zijn geen nooduitgangen” klinkt het hier, wat een echo lijkt van een eerder motto waarover ik het al had. Het leven is wat het is, misschien wel dat spiegelbestaan waarover ook eerder al sprake. Maar het blijkt nog erger, want al bij al

“is het een troost te weten dat geen spiegel ons. beeld zal vasthouden”

stelt de dichter vast. Zelfs dat spiegelbestaan is gedoemd. En dan wordt het leven wel heel sterfelijk.

De laatste reeks met de finale titel “Tot ze koud is” belooft dan ook weinig goeds. Want is “koud zijn” geen metafoor voor iets levends dat_ dood ging?

In deze laatste reeks breekt af en toe een maatschappelijke problematiek door in de Sundel, een bedelares, een kind huwelijk, een aangespoelde drinkeling, huiselijk geweld, hoerenbezoek.

Twee dichters hebben hun schouders gezet onder één project: deze gezamenlijke bundel. En ze lijken die heel doordacht gecomponeerd te hebben. Want niets in deze bundel is wat het lijkt, niet de individuele gedichten op zich zijn beklemmend, maar de bundel als geheel voor wie de her en der verspreide beelden bij “elkaar weet te lezen. Het ene beeld, vaak listig gevat in een terloopse formulering, versterkt het andere of steekt het aan. Alsof het ene gedicht de brand jaagt in het andere.

Want de bundel is in heel eenvoudige taal geschreven, geen moeilijkdoenerij, geen hermetische poëzie hier, maar vaak heel gewone spreektaal.

En daarmee staan ze dicht bij Wordsworth en Coleridge dan we aanvankelijk vermoedden.

In zijn “preface” bij de tweede editie van de “Lyrical ballads” schreef Wordsworth:

“I do not doubt that it may be safely affirmed, that there neither is, nor can be, any essential difference between the language of prose and metrical composition”

Dat zullen deze dichters wellicht alleen maar kunnen beamen.